

A TUDOMÁNYOS CÍMEK, FOKOZATOK HELYESÍRÁSA

Dr. Ludányi Zsófia

Nyelvtudományi Kutatóközpont

Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Intézet

Doktori címmel és egyéb fokozatokkal rendelkezők körében gyakran merülnek fel kérdések a különféle címek, tudományos fokozatok helyesírásával kapcsolatban. Nyelvhasználati, helyesírási kérdésekkel foglalkozó rovatunk mostani cikke ezekben a kérdésekben igyekszik iránymutatást nyújtani.

Az egyik legtipikusabb kérdés az, hogy kis vagy nagy *d*-vel írjuk-e a doktor rövidítését: *dr.* vagy *Dr.*? Alapvetően a *doktor* is azok közé az ún. névelőzések közé tartozik, amelyeket a családnév előtt tipikusan rövidítve szokás használni (hasnolón, mint például *id.* = *idősb*, *ifj.* = *ifjabb*). Az akadémiai helyesírási szabályzat (AkH.¹²) 151. pontja szerint a *doktor* szót és természetesen annak rövidítését is alapvetően kis kezdőbetűvel írjuk, mivel a helyesírási szabályzás nem tesz különbséget aközött, hogy a doktori címet milyen módon (orvosi, gyógyszerészeti, jogászai, állatorvosi diplomával, különféle tudományos fokozatokkal) szerezte-e a viselője. Mivel a névelőzések (*id.*, *ifj.*, *dr.*) nem szerves részei a személynévnek, ezért kis kezdőbetűvel

írandók, ha mondat belsejében fordulnak elő: *Az előadást dr. Kovács Pál tartotta.* Nagy kezdőbetűs írásmód alkalmazható például akkor, ha a név kiemelt helyzetben van, így például aláírásban, levélcímzésben, névjegykártyán, ajtóra kitűzött névtáblán, oszlopba rendezett névsorban stb., és természetesen mondatkezdő helyzetben.

A kiemelt helyzetből adódó nagybetűsítés ugyanakkor csak az olyan típusú személynévben alkalmazható, amikor a *dr.* névelőzék a családnév előtt áll. Az olyan típusú asszonynevekben, melyeknek formája az *X-né dr. Y. Z.* alaknak felel meg, a *dr.* belső helyzete miatt a kisbetűs írásmódot kívánja meg a fenti okokból kifolyólag.

Az írásgyakorlatban olyan helyzetekben is elterjedt a nagy kezdőbetűs *Dr.* írásmód használata, melyekben a helyesírási szabályzat alapján kis kezdőbetűt kellene használni, például mondaton belüli helyzetben vagy az előbb említett asszonynévtípusokban is. Elképzelhe-

tő, hogy ennek a felsőoktatási törvény lehet az oka, melyben a nagy kezdőbetűs *Dr.* alakot tüntetik fel, amelynek viselésére a PhD-fokozat feljogosít. A 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról 53. § (7) szerint: „A PhD-fokozattal rendelkező személyek nevük mellett feltüntethetik a »PhD« vagy a »Dr.« rövidítést, a DLA-fokozattal rendelkezők pedig a »DLA« vagy a »Dr.« rövidítést” (W1). A törvényszöveg, a jogszabály azonban nem helyesírási szabályzat. Így a *dr.* névelőzék normatív helyesírására vonatkozóan továbbra is az AkH.¹² 151. pontjában foglaltak érvényesek, a *PhD* pedig nem jogosít a nagybetűs *Dr.* használatára.

A közbeszédben gyakran lehet találkozni a *kisdoktor* és a *nagydoktor* elnevezésekkel, s ezzel kapcsolatban azzal a hiedelemmel, hogy a diplomával szerzett doktori fokozat a *kisdoktor* (*dr.*), míg a tudományos fokozat a *nagydoktor* (*Dr.*). A kezdőbetűkkel kapcsolatos tudnivalókat az előzőekben már kifejtettük, ami pedig a *kisdoktor* és a *nagydoktor* elnevezéseket illeti, ezek nem a kétféle írásmódra utalnak, hanem a korábbi egyetemi és az akadémiai doktor különbségére. Az ún. akadémiai doktori cím valóban magasabb szintű, mint a ma már nem megszerezhető *dr. univ.* („*kisdoktori*”) fokozat.

A diplomával szerzett doktori címeiről a felsőoktatási törvény 52. § (7) cikkelye rendelkezik: „Az orvos, a fogorvos, a gyógyszerész, az állatorvos, a jogász és az államtudományi szakon oklevelet szerzett személyek a doktori cím használatára jogosultak. Ezek rövidített jelölése: *dr. med.*, *dr. med. dent.*, *dr. pharm.*, *dr. vet.*, *dr. jur.*, *dr. rer. pol.*” Természetesen ezek a rövidítések a törvényben szereplő formájukban követik az akadémiai helyesírási normát, a korábban már idézett 151. szabálypontban olvashatók az írásmódra vonatkozó ajánlások.

A felsőoktatási törvény kapcsán már említett PhD-fokozat (latinul: *Philosophiae doctor*, angolul: *Doctor of Philosophy*) írásmódja tehát a *PhD*, pont nélkül, bár a magyar írásgyakorlat-

ban is előfordul a külföldi mintát követő *Ph.D.* írásmód, ez azonban nem követi a magyar helyesírási normát.

Az egyetemi tanár jogosult a professzori cím használatára. A professzor rövidítése *prof.*, melynek írásmódjára ugyancsak a 151. szabálypont vonatkozik, mivel hasonló névelőzékéről van szó. Így tehát az alapvető írásmód a kisbetűs, de kiemelt helyzetben, illetve mondat elején nagy kezdőbetűvel írjuk: *Prof. dr. Szabó Géza holnap vizsgáztat.* Ezekben az esetekben – ha a *dr.*-t is feltüntetik utána – azt már nem kell nagy *d*-vel írni. Érdekesség, hogy a *prof.* rövidítés „megelevenedett”, azaz használják ebben a formában, a rövidítés feloldása nélkül – főként az informális, kötetlenebb közlésekben: *Holnap Szabó prof vizsgáztat.* Ebben az esetben ún. szórövidülésről beszélünk, amely a rövidítéssel ellentétben egy szóalkotási mód, hiszen új lexémát (szótári szót) eredményez. Mivel ebben az esetben nem rövidítésről, hanem szórövidülésről van szó (hasonlóan jött létre pl. a *labor* < *laboratórium* szavunk), ezért nem kell utána pontot tenni.

A habilitáció az oktatói és az előadói képesség, valamint a tudományos teljesítmény intézményi megítélése, rövidítése *habil.* Írásmódjára ugyancsak a 151. pont vonatkozik. Mivel a címek sorrendjében a *habil.* tipikusan a *dr.* után áll, ezért nem jellemző, hogy kiemelt helyzetben állna, nem szokásos a nagy kezdőbetűs írásmódja.

Érdekes helyzet áll elő akkor, ha több, doktori fokozattal rendelkező személy neve szerepel egy felsorolásban, például egy többszerzős cikkben, ha a szerzők nevét vesszővel vagy gondolatjellel választjuk el egymástól. Ebben az esetben ugyanis tulajdonképpen csak az első szerző neve van kiemelt helyzetben, a többi szerző neve a belső helyzet miatt már nem számít kiemeltnek. Így az első szerző neve a kiemelt helyzet miatt szerepelhet *Dr. X. Y.* formában, a többi szerző pedig szokásos módon csak kisbetűvel *dr. X. Y.* formában (1a, b):

- (1) a. Dr. Varga Emőke – dr. Szabó Géza – dr. Kovács Pál
 b. Dr. Varga Emőke, dr. Szabó Géza, dr. Kovács Pál

Ez a megoldás azonban érthető okok miatt vizsgás, mivel azt az érzetet keltheti, mintha valóban lenne különbség a *dr.* és a *Dr.* rövidítések között. Így a probléma kiküszöbölésére többféle megoldást tartunk elképzelhetőnek. Ha nem feltétlenül szükséges, megoldást jelenthet a doktori címek elhagyása (a nyelvtudományi munkákban például nem szokás feltüntetni a doktori címeket), de ha az adott folyóiratban, kötetben az a gyakorlat, hogy a *prof., dr. stb.* névelőzékkel együtt jelenítik meg a szerzők nevét, más megoldást kell keresni. Elkerülhető a szokatlan íráskép azáltal, ha a szerzők nevét nem egymás mellé, hanem egymás alá írjuk, ezáltal már oszlopba rendezett névsorral lesz dolgunk, amely kiemelt helyzetnek számít, s így minden szerző *dr.* címe lehet nagy kezdőbetűs (2):

- (2) Dr. Varga Emőke
 Dr. Szabó Géza
 Dr. Kovács Pál

Ha feltétlenül szükséges a szerzők nevének egymás melletti feltüntetése, elképzelhető az a megoldás is, ha az egymás mellett szereplő nevekben egységesen kis *dr.*-t írunk (3a, b).

- (3) a. dr. Varga Emőke – dr. Szabó Géza – dr. Kovács Pál
 b. dr. Varga Emőke, dr. Szabó Géza, dr. Kovács Pál

Ez a megoldás azonban nem alkalmazható akkor, ha nem egy cikk szerzőinek felsorolásakor, hanem folyó szövegben, mondatkezdő helyzetben szerepel a doktori címmel rendelkező személynevek felsorolása, olyankor mindenképpen szükséges a nagy kezdőbetű: *Dr. Varga Emőke és dr. Szabó Géza vizsgáztat ma.* ■

IRODALOM

1. AkH.12 = Magyar Tudományos Akadémia 2015. A magyar helyesírás szabályai. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest.

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

2. W1 = 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100204.tv> (2022.05.09.)